Dikter på vers och prosa

Bokutgåva

Albert Bonniers förlag, Stockholm 1901.

Innehåll

*

FÖRSTA AFDELNINGEN

ANDRA AFDELNINGEN.

TREDJE AFDELNINGEN.

* * *

FÖRSTA AFDELNINGEN.

(SKÅNE: 1884–1888.)

Morgonuppbrott.

*

Rundt kring mig sofver en villastad
med fällda rullgardiner.
Bak järnstaket, bland gröna blad
af hvita hus det skiner.
Alléen sträcker sig
tom och död.
I morgonrodnaden
gyllenröd
långt borta i staden med köldgul glöd
en rad af rutor skiner.

Och som jag går och alléen tar slut,
stiger solen upp bland skyar
af morgontöcken. Jag vandrar ut
i sädesfält och byar: –

glimmande dagg
på ax och strå,
hängande lärkor
högt i det blå,
och spelande in i minsta vrå
ett morgondoft som förnyar.

Och nejden vaknar. Portar slås opp
i byn, som bland almar och pilar
med skorstensrök och i daggstarkt dropp
i morgonstillheten hvilar.
Ett hufvud skymtar
i köksdörrn re'n.
Träskor klappra
mot gårdsbrons sten.
En kraxande råkflock från näste och gren
ut öfver bygden ilar.

Bland täppans förkrympta plommonträd,
potatisen och kålen,
till hälften gömda i vångens säd,
den mossgröna hufvudsvålen
en stuga höjer.
Dess vägg är bräckt
och bukig, på gafveln

med långhalm täckt;
dess enda sneda fönster spräckt,
med bunkade klutar i hålen.

På stugans trappsten en flicka står
bland hönsens och dufvornas skara –
i blaggarnskjortel hvit och blå
och med fötterna bruna och bara.
Ett barnaanlet,
en barnakropp, –

en nästan bristande
kvinnoknopp, –
två ögon som sol på morgondropp,
tindrande ljusblått klara.

De tindra som himlen bak månlyst sky
ur pannhårets strålglänsta imma;
i ramen af solbrynt anletshy
de fulla af lifsljus glimma.
Rank och ung,
på tröskelen
hon står som den
lefvande morgonen
med sol som är uppe, med dagg som än
ligger tät och med solglänst dimma.

Och liksom då dagningen nattdunklets damm
sopar med kvastar rappa
och taflan träder i dagen fram
som ett minne, man hunnit tappa, –
så gammal och dock
på samma gång
så ny, likt klangen
utaf en sång,
som fordom man gnolat på dagen lång, –
hon står där på stugans trappa.

Vårbräckning.
*

I byarna ha taken
sin mjuka snöpäls fällt.
Likt svarta tufvor träden stå
i hvita blomsterfält.

Orörlig hänger luften
i fuktigt gult och grått;
och rundt omkring i tystnaden
det droppar tungt och vått.

I känslorna det töar.
Det blir så tyst i dem,
som då det skurades till helg
uti mitt barndomshem.

Sommarblund.
*

Doften stiger solvarm,
torr och tung,
där jag blundar till bland
barr och ljung.

Tallar, som dämpadt solljus
spelar på;
himlen däruppe lysande
sommarblå.

Slumrande tyst i skogen,
slumrande tyst!
Liksom ett barn, som sofver,
af moder kysst,

känner jag slummern sjunka
varm och tung,
där jag blundar in bland
barr och ljung.

Natt i skördetiden.
*

Sommarnatten kring mig tiger.
Röd och diger
upp vid östra horisonten
månen stiger
sakta öfver
rödgul stubb och doftande klöfver

Bakom backens skylar hänger
nu dess röda
bloss, men kring mig nattens döda
tystnad svänger
sina vingar –
skumma, hvassa flädermössvingar ...

Upp i natten månen glidit.
Redan står den
gul och liten öfver gården.
Skuggan vridit
tyst sig, som en
känsloskiftning, osedd kommen.

Slätterna i månsken simma.
Dufvet glimma
de, liksom en irrblosslåga
genom dimma,
som en kvinnas
nattblick med dess vällustråga

och dess tysta, hjälplösa fråga.
Flödena rinna
in i daggen. Ängarnas tågor
gå i vågor,
likt de hvita
brösten på en sofvande kvinna.

Nattens stora öga blänker
mot mig, sänker

in i min sin blick. Jag känner,
hur där bränner,
i smärta rufvadt,
som ett skri, ett stumt och kufvadt.

Natt-tystnad.
*

I ljumma, halfljusa
sommarnätter
med daggvått månsken
på tysta slätter
det är som in i
en blick jag såge,
där tåradt smärtsam
en rädsla låge.

I månskensnätter,
i sommartider,
en smärtsamt sugande
trånad vrider

sig i vår själ hän
emot den stumma
naturens väsen,
det stora skumma.

Jag skymtat djupt
i ett kvinnoöga
och alltets allvar,
det namnlöst höga,
i månskensymniga
midnattsstunder
naturens eviga,
stora under.

Vid Rhenfallet.
*

På kullriga, blanka bäddar
af vattenspolad granit, –
mellan branta, skogiga bräddar
katarakten tumlar sig hvit.

Som ett istidsmonster den ryter,
klämd i sitt trånga bås;
och löddret ur gapet flyter,
på bringan ett hvitgrönt krås.

Och höljd i ångor som dugga,

i moln af fykande snö, –
i evighetstankens skugga
jag känner hur tingen dö.

Det är som jag hörde en dyning
af världshaf, långt borta ifrån,
en svallning ur jordklotets gryning
i fallets dofva dån, –

då hafvet i mäktig trånad,
ensamt, i mörkret, tjöt
och hviskande ömt i trånad
jorden intill sig slöt.

Det är som jag hörde det sorla
från tidernas böljegång, –
böljningen dystert porla
till lifvets vespersång.

Andermatt.
*

På Gotthardsåsen,
där molnen hänga
på nakna tinnar
och evig snö, –
bland gneissens stelnade
vågor hvilar
Uridalens
vårgröna ö.

En jättetufva
i bergets skrefva; –
en kronsmaragd
uti ram af gneiss; –

i soligt tindrande
alpsnödrifvor
en kyligt doftande
Edelweiss.

Jag kom i juni
en tidig morgon,
då solen ännu
bak bergen stod.
På fjärran snöfält
och betesmarker
vällde ymnigt
en blekgul flod.

Och flingor föllo
i hvitblå luft,
och en kylig vind

öfver slätten strök.
Det frostigt klang
under hästens hofvar,
och från hans mule
det muntert rök.

Ur vårljus grönska,
där hjordar beta
och Reuss sig ormar
spegelglatt,
med röda hustak
och kyrkans spira
vänligt höjer sig
Andermatt.

Allting mig tycktes
ett hemlandsminne,
vårbräckningslandskap
uti april.
Jag satt och väntade
mig få höra
i solskensdagern
en lärkas drill.

Min kropp, som druckit
med alla porer
Italiens mattande
kvalm och glöd, –

det var som sjönke den
i en saltsjö,
som mig sin stärkande
sälta bjöd.

Majnatt vid Lac Leman.
*

Nu bleknar den skära glöden
på snön öfver Dent du Midi –
ett skimmer från svunnen kvällssol,
med sammetsmjukt snöhvitt uti.
Den kyles och svinner.
Och Genfersjön
i stillnande krusning,
blank och grön,
natthimlen speglar, – ett blekgrönt
och stjärnströdt draperi.

Vi dricka vårt syrliga schweizervin
i trädgårdens dolda berså.
Mot bergsidans skumma bakgrund
hotellen i ljussken stå.

Orkesterns visa
är dämpad och vek,
så smärtsamt len
som en kvinnohands smek.
Med blånande, varma töcken
nu skymningen faller på.

Så blir det en paus. Rundt om i
en majnatt, doftfylld och ljum,
där ute öfver Lac Leman,
som slumrar, dimblått skum,
tystnaden stiger
i ljudlöst svall,
öfver oss glider
i blomsterlätt fall, –
reser sig som en jätte,
hemlighetsfull och stum.

Vid sakta plaskande årtag,
i nattens vyssjande frid,
nynnar en kvinnostämma
en visa, svärmisk och blid.
Från ekan, som skymtar

i glidning len,
i aktern flämtar
ett dunströdt sken.
Nu allting står tyst och lyssnar,
majnatt vid midnattstid.

Höstsol.
*

I höstsol ligger slätten
i daggig morgontid,
och himmelen är hvit och hög
och horisonten vid.

Högt uppe man en råksvärm
likt svarta prickar ser.
I vida bågar sänker den
på nyplöjd mark sig ner.

Så tyst det är. De ljud, som
man hör en sommardag, –
af grodd i jord, af saft i cell
af lifvets hjärteslag –

dött hän i denna ljusa
och ljufligt trötta ro,
då lif och dröm och hopp och allt
i själen slutat gro.

Alla mina tankar
nu flyga ur sin ark
och kretsa liksom råkorna
hän öfver äng och mark.

De hafva, när de komma
tillbaka i sitt bo,
en doft af höstens bleka sol
och tysta svårmodsro.

Oktoberskymning.
*

Nu mörknar i oktobernatten
den dunkelgråa regndis,
som fyker öfver slätten.
Nu suddas allting ut,
som skumt aftecknade sig därinne:
byarnas dungar,
jordvallarnas stubbiga pilar, –
suddas ut och glider ut
i samma stora svarta mörker,
hvari ljusen blänka
och regnvinden sjunger
sin monotona,
svårmodiga visa.

Detta landskap, som jag älskat
med min innersta själ
och mitt lönliga väsen ...

gårdarnas flämtande ljus, som lysa likt minnen,
blåsten, som än håller ut min ungdoms mollton ...
detta allt, som klingat i samklang med
mitt lifsdjups grundton
och sugit mitt bästa blod
likt en hopplös kärlek – – –
– – –

Nu tiga de alla,
mitt inres strängar.
Icke en punkt
som ömmar.
Icke en cell
som bäfvar.
Midt bland mina minnen
är jag kall och tom.

Skånska melodier.
*

I.

Nu vissna mina blommor,
nu falla alla blad.
Nu är det höst och dagar grå
i ändlöst långan rad.

Och hvarje sparf och råka
de ha sitt trygga bo.
Men han som tog mitt hjärtas tro,
han tog ock all min ro.

Och minsta lilla fågel
han har sin vinterkost.
Mitt hjärta det har ingenting,
när det blir snö och frost.

II.

Då gult det var på marken
och grönt i äng och skog,
jag minns, hur tråden glänste fin,
när skytteln in jag slog.

Nu är det höst. Jag väfver än.
Jag kommer ingen vart.
Hur blef min röda ränning hvit,
mitt vackra inslag svart?

Hemsaknad.
*

Nu tyst det skymmer.
Till aftondager
blott tvenne färger
senhösten tager
på sin palett:
uti kolfärg ritar
den jorden, luften
helt lätt den kritar.

En kvarn sig tecknar
i dunklet inne: –
en plump af bläck
på ett smutsigt linne, –

en jätteinsekt,
som ljudlöst svingar
mot gråsvart luft
sina smala vingar.

Blott vinden ännu
i mörkret pysslar.
Med nattrons polstrade
bädd den sysslar.

Det är som om man
därinne hörde
en jätteskepnad,
som tyst sig rörde.

Och fram i bygden,
som andlös hvilar,
ett åskdoft rullande
bantåg ilar.
Dess stora ögon,
de glupska, röda,
bak svarta lock
liksom eldkol glöda.

Och åter stillheten
faller vida.
Det är som såge jag
vid min sida
en sorgklädd kvinna,
som ordlös lider, –
blott smärtsamt blundar,
när minnet svider.

Då, plötsligt, vida
omkring i natten,
likt vinterstjärnor
i mossens vatten, –
fram ser jag tindra
de många ljusen
från bondgårdsköken
och husmanshusen.

I höstkvällns tidiga
skymningstimma,
så tyngd af svårmod,
de vänligt glimma.

Som kvinnoögon
de mot mig skina,
kärligt blickande
in i mina.

Det är som om jag
invid mig hade
en kvinna, som sina
armar lade
omkring min hals, och
som om jag kände,
hur hullet lent
emot kinden brände.

Och då, – som undan
ett förhäng droges

och alla dörrar
på gafvel sloges
och alla väggar
till marken fölle
och natten andaktsfullt
andan hölle: –

i spiselns sken i
det skumma köket
en kvinna sysslar
med kvällsvardsstöket,
med ljuset varmt på
det mjuka hullet
och håret, glödskärt
som pura gullet; –

af barnahufvud
en krets sig knyter
kring aftonlampan,
hvars sken sig bryter
mot gullblondt flickhår
och samman binder
en krans af fjuniga
mjälla kinder.

Och, plötsligt, uppe
i blackig dager
en hand, en osynlig,
undan drager

det gråa täckelset:
djupt därinne,
i ram af natt, likt
ett gyllne minne,

en ungmor sig öfver
vaggan böjer,
ur hvita kuddar
ett anlet höjer
sig, rosigt mjukt
i den lätta blunden, –
en sommarmorgon
i gryningsstunden.

Med helgonglorian
kring sin panna,
högtidlig som när
ett hosianna
med långa, mäktiga
vågor svallar
hän genom dômernas
hvälfda hallar,

hon, modern, står där
i aftonväkten,
i sida, kyska
madonnadräkten, –
gestalten skinande
hvit i natten,
en månskensstod i
ett blanksvart vatten.

Hemsyn.
*

I morgonbrasan
så varmt det sprakar;
i alla knutar
af frost det knakar.
En isblå ros
uppå rutan fryser,
och snön på taket
i solen lyser.

En flik af himlen
i soldis blånar.
Från alla kyrkor
en helgklang dånar,

som ekar inne
i morgnadt sinne
oändligt vidt
som ett barndomsminne.

Den lindar bomull
kring tanketaggar;
i lena vågor
den ymnigt vaggar
i luft, som darrar
af solskensdisen,
bort öfver marksnön
och insjöisen.

Och upp för blicken
min hembygd springer –
i alla kyrkor
till helg det ringer ...
Jag ser dess väldiga
snöpäls glimma
i vintersöndagens
morgontimma.

Den gamla byn! Där
i snödräkt står den.
Jag ville smyga

bak gärdesgården,
att mellan snöiga
apelstammar
bak rutan skönja,
hur brasan flammar ...

Och klockan knäpper,
och brasan sprakar.
I alla knutar
af frost det knakar.
Och isens rosor
på rutan frysa.
I vintersolen de
kyligt lysa.

Vinterblida.
*

Ned genom rymden
stjärnigt de sväfva.
Mönster i fjunig
dallring de väfva.
Marken de pälsa, –
veckas i fållar,
knypplas i spetsar,
kullras i bollar.

Hvita och kyliga,
flocktätt de glida.
Kyrkstilla blir det,
helgtyst vida,

liksom i kyrkan
då psalmen slutat
och folket i stilla
andakt sig lutat.

Nu sjunker i själen
vinterblida;
nu ut den har gråtit
sin senhöstkvida.
I känslornas skrymslen
det töar och droppar –
till frostro vid doften
af isrosknoppar.

Och timmar, som svept sig
likt senhösttåga
och hvirflat i sjuklig
stämningsråga
likt prunkande höstblad, –
som hvita, svala,

mjuka flingor
öfver mig dala.

Döden.

*

I.

Jag plötsligt ur sömnen spratt:
en fånes lallande skratt
jag tyckte mig höra –
en benhvit jättehand
midt i det svarta,
en skinande rofdjurstand
i röda käftar,
en fjärran brand i en senhöstnatt. –

Jag stirrar med vidöppen blick:
ett *Något* förbi mig gick.
I sidorummet
det tassar. En dörr slås i.
En likkall kåre
drager mig tungt förbi – –
– – – – – – – – – –
– – – – – – – – – –

II.

Kring mig natten står och tiger,
tystnad, kolsvart, står och tiger;
lifvet dödt och världen stum.
Blott ett sakta dropp af vatten,
medan tystnaden och natten
famnas i ett öde rum.

Är det vattnet, som nu sjunger?
Är det tystnaden, som sjunger,
likt en fjärran sorgmusik?
Det är orgelspel i kyrkan,
en koral till Dödens dyrkan,
psalmen öfver jordadt lik ...

Åter tystnaden och natten.
Blott ett sakta dropp af vatten
och en sista ton, som ljöd.
Men min tanke mister färgen,
och det löper kallt i märgen,
då det ringer – ringer Död ...

Ligger jag uti min kista?
Trampet ofvan, kanske sista
ljudet af ett sorgetåg!
Kanske mellan fyra bräder

ligger jag i svepningskläder –
hvad var det för hvitt jag såg?

Det är lakan till att skyla,
det är grafvens svarta kyla,
mörkret själft i vattendropp –
det är knotorna, som skramla,
det är maskarna, som samla
sig att äta af min kropp ...

Snödrottningen.
*

Som en sen midvinterdag,
som decembers soliga frostdag,
då den lutar sig tyst mot kväll, –
älskar jag dig.
Medan rutornas rosor blomma,
innerst i mina vakna drömmar
som en kylande isstod står du
vinterlig.

Som spröd, filigranfin spånad
af markens tindrande rimfrost
din pärlgråa dräkt sig smyger
utmed din kropp.

Den svala, hvita huden,
det kyliga, blekröda blodet
dofta i frostig skärhet
af isrosknopp.

Så blundande svandunslen och
så gyllene kall som marksnön
i vintersolskenet är din
anletshy.
Ditt ögas pupill är blåsvart
som vinterlig skog i fjärran,
som himmelens flossigt tunga och
köldblå sky.

Men hvitan är kyligt hvitblå
som luften uti december,
och hård som i måladt porslin
dess blanka glans.
Ditt hår är som vinterns kvällsljus,
det mättadt gyllene röda,
och krönt som med sölfdiadem
af en isroskrans.

Dina ord – som då takets hängande
istappar smälta undan
i solen och droppa, de falla

svalt och vått.
Som en vinternatt är din hviskning,
då stjärnorna skälfva stora
och snön uti månskenet gnistrar
sammetsblått.

Miniatyrer på prosa.

* * *

I.

Knoppsprickning.

*

Det är en af sommarens första varma dagar. Luften ligger blå och solig, som en mjuk värme öfver den stora trädgården med dess gräsmattor och blomsterrabatter, dess öppna platser och dunkla lusthus och svala skuggor under träden.

De ha slagit sig ned under det yfviga valnötsträdet, hon sittande på en bänk, han liggande i gröngräset.

Hon är en yppig gestalt i en svart dräkt. Hennes blankt mörkbruna hår faller vågigt kring hufvudet, ner på skuldrorna, ut till sidorna, fram öfver pannan. Ansiktet är något väl fylligt, dess former allt för mjukt rundade, dess linjer löst dragna och stundom nästan utplånade. Hyns matta hvithet skärpes af ögonpartiets mörka tonfärg. Under de lena, långa ögonfransarna, som kasta lätta skuggor ned öfver kinderna, glimma, liksom strålande ut i ränder i hvitan, de svartgrå pupillerna i detta sammetsdunkel, hvari trånaden drömmer. Munnen är liten, nästan allt för liten, med skirt ljusröda läppar; hakan starkt utbildad.

Han är blond, mycket blond, klädd i halfljus dräkt och sommarhatt. Hans ansikte är något slappt, med ett egendomligt drag af trötthet kring munnen, hvilket ständigt skiftar, utplånas och skärpes, samt grå sorgsna ögon under tunga ögonlock.

Hon sysslar med sitt handarbete och gör emellanåt ett kast med hufvudet, så att lockarna bölja. Han halfligger på sidan med armbågen mot marken och ser på henne med ett underligt, sammansatt uttryck i blicken: vekt, retande ironiskt, en smula närgånget, med en tillsats af obestämdt välbehag och dåsigt välbefinnande.

Det är tyst, bien surra, icke ett ljud ute från markerna. Värmen är ännu icke besvärande; våren ligger kvar i luften med sin svalka, stillhet och doft. –

»Sommar,» säger hon plötsligt, i det att hon lyfter blicken och låter den hvila på grönskan och byggnadens hvita väggar längst borta.

»Ja.»

»Hvad du sade det bedröfvadt,» säger hon leende.

»Sommaren är icke min årstid,» svarar han i samma dåsigt släpande tonfall, alltjämt seende på henne med samma blick.

»Hvilken då?»

»Våren.»

Han reser sig upp till hälften och stöder flata handen mot gräsmattan.

»Det är någonting förunderligt med våren.» Hans ansiktsuttryck har skiftat, han talar dämpadt, nästan sorgset. »Det är denna tystnad, denna mäktiga tystnad. Man kan riktigt höra, hur den sväller. Det är någonting så sundt och svalt öfver allting, naturen, en själf, alla ens tankar och känslor; man är på en gång så stark, så öfverfull af kraft, och likväl så lugn, liksom naturen. Och så detta vimmel af lif, som myllrar upp ur markerna, och så denna fuktiga ånga, som ryker ur jorden, fördunklar och förskönar allting, så att man anar och drömmer, men icke ser. Ty det är just det lyckliga att ...»

I detsamma brusade kraftiga pianoackorder ner till dem. De kommo inne från det hvita huset däruppe, svallade ut genom de öppna fönstren, gungade ut i solskenet, in i trädgårdsgrönskan, hän öfver deras hufvuden, vårvågor, lockande hvarandra, brytande sig mot hvarandra, bristande i skum, åter samlande sig, och tornande sig, svällande, växande ...

Det var de högtidliga, jublande tonerna af Mendelsohns bröllopsmarsch.

Hon hade låtit sitt arbete sjunka ned i knäet och satt nu lyssnande, tillbakalutad, blickande obestämdt framför sig, under det att hennes tankar simmade som näckrosor på tonvågorna, med rötterna djupt nere i det omedvetna. Men småningom blef det henne, som om något började lossna inne i henne; hon kände det med en känsla af ljuf oro, af på en gång svindlande glädje och ängslig beklämning; men det lossnade och lossnade, först sakta, mjukt, så allt starkare, allt hastigare, tills det var som om en damm bröts, slussar öppnades och som om tonerna i ett svall af böljor och ljus och värme fyllde hela hennes varelse, ett oändligt obestämdt något, hvari hennes väsen upplöste sig. Hon sjönk in i, samman med naturen och hon såg i ett försvinnande nu, med en enda blick, in i denna naturs vida djup, såg den hel och hållen som i ett oändligt fågelperspektiv – och dock så nära, som vore det hon själf, men så snabbt, så sekundkort, att hvad hon såg icke kunde forma sig till afrundad, fullgången, medveten tanke. Men hon hade dock sett, hur det svällde af saft i hvarje växtkärl, hört, hur det grodde och bröt af fruktsamhet, tyckt, att det gått som ett sus genom naturens innersta vid dessa toner, och att knoppar sprungo upp och frömjöl hvirflades kring af ackorderna och fina blomster skälfde.

Hon hade rest sig från sin tillbakalutade ställning samt omedvetet lyft sin vänstra hand något upp, munnen stod halföppen, det liksom skälfde till i det bleka ansiktet, näsvingarna bäfvade, ögonlocken höjde sig sakta, och de svartgrå pupillerna mörknade och förstorades och blefvo liksom djupare, med ett uttryck af rädsla och häpnad och ångest.

Han hade, då musiken började, åter lagt sig ned, med armbågen mot gräsmattan och hufvudet mot handen samt ögonen fästa på henne, och i dåsigt drömmande hade han låtit melodien brusa öfver sig. Men så såg han, hur hon blef orolig, rörde på sig och skälfde samt huru hennes ansikte förändrades. Han reste sig sakta, ovillkorligt, gripen af högtidligt allvar, af svårmod och andakt, reste sig allt mer och mer, medan hennes ögon blefvo allt större, allt mörkare, allt djupare, och han inandades doften från henne, som från ett fint blomster, som spricker ut ...

Musiken tystnade. De sutto i samma ställning, till dess en trivial melodi slogs an därinne på pianot och väckte dem. Den verkade som ett gällt, skärande missljud. Hon for samman, kastade en hastig, förvildad, skygg blick på honom, under det att en stark glöd sköt upp i hennes kinder, grep sitt handarbete och skyndade upp mot huset.

Han följde långsamt efter.

Och solen sken och himmelen var blå, och rundt omkring var det sommargrönska och blomsterprakt och

bristande knoppar.

II.
Vid torfmossen

*

Sommarnatten låg blid och tyst öfver slätten, hvari tusende ljud smälte samman till ett obestämdt, vyssjande mummel. Hundarna skällde inne i byn.

Månen gled, stor och gul, uppe på den sammetsblåa natthimmelen, öfver ljusa marker och skumma bydungar, skinande mot hvita väggar. Nere mellan gröna backar låg en torfmosse, i hvars sotblanka vatten den matt speglade sig. Brädställningar voro lagda från torfbankarna öfver bottnens gyttja upp till kärrbrinken, ofvan om hvilken torfven, skuren i fyrkanter, var uppstaplad i käglor. Några skottkärror stodo allt här och hvar.

Fåren, som voro tjudrade parvis på brinken, afknoppade dess saftiga gräs, en gädda slog emellanåt med stjärten eller välte tungt, grodorna hoppade ute bland tufvorna, myggen stimmade och surrade. Då och då gaf hunden där uppe i gården till ett skall, men så blef det tyst igen. Månen gled, stor och gul, uppe öfver slätten, som sof i en tyst, blid sommarnatt.

Det prasslade plötsligt till, fåren lyfte sina hufvud och stirrade upp mot backen, där en kvinna kom löpande mellan sädesfälten, med ett bylte under armen, framåthukad, skygg och brådskande. Hon snodde sig fram mellan torfkäglorna och sprang ända fram till brinken.

Hon stod där i månskenet. Det infallna ansiktet, blekt i ramen af svart hår, sken vaxgult; ögonen, som lågo djupt inom mörka ringar, glödde i feber, hon skakades af frossa, och hennes nerver darrade i hetta, brände som eld.

Då hördes inne från byltet ett sakta kvidande. Med ett blossade alla de tankar, som hon natt och dag gått och burit på, åter upp i en enda kort sekund, för att strax slockna igen, fräsande, som då man slår vatten på eld. Kvar blef endast en djurisk vildhet, en glupsk lystenhet att göra något grymt.

Hon blundade, lyfte byltet i sina darrande armar och slungade det ut öfver mossen, som då man dränker kattyngel. Det föll med ett plask ned i vattnet.

Det skar i hennes nerver, det krasade inne i hjärnan. Hon krökte sig och for tillbaka. Himlahvalfvet gungade som en ljudlös jätteflamma. Och så började hon springa in mellan torfkäglorna.

Plötsligt rörde sig den ena käglan, så den andra, en här, en där, allt flere, allt hastigare, tills de alla snurrade kring i en vild, dånande dans. Hon sprang och sprang, snafvade, så att huden refs från köttet i ansiktet och på händerna, reste sig blödande, föll igen, sprang, ville komma ut, kunde icke. Ringen slöt sig allt tätare kring henne, dansade henne ned mot mossbrinken.

Med ett blef det tyst, och hon hörde blott det dofva, hemska ljudet af sina egna steg. Men upp ur den ena käglan, under en torfsvart hätta, reste sig långsamt ett blåaktigt, uppsvälldt ansikte.

Hennes barn!

Hon klämde fingerknotorna mot tinningarna, sträckte händerna fram, liksom till skydd, ryggade sig tillbaka. Men ansiktet kom allt närmare, blef allt större och större, tills det var som något jättestort, vått, blåaktigt

något, som for in mot henne.

»Jesus!»

Hon störtade baklänges ut i mossen – –

Ett par af fåren sprungo till, ryckte sig lösa och började löpa. En hund uppe i gården gaf sig till att skälla, andra följde efter, när och fjärran. Så blef det tyst igen.

Men månen gled, stor och gul, uppe öfver slätten, som sof i en tyst, blid sommarnatt. Dess bild nere i mossens sotblanka vatten dallrade och flöt ut under några ringlar på ytan.

III.
Efter balen.

*

Ansiktena voro trötta, ögonen matta af damm och sömnighet. Dansen hade mist all sin spänstighet, och stråkarna gledo släpande, utan takt, fram öfver fiolsträngarna. Allt emellanåt skar en gäll, falsk ton genom det monotona, söfvande trampet. Morgondagern kunde redan skymtas svagt genom rullgardinerna, ljusen brunno matt och flämtande.

I klädrummet trängdes man och knuffades och rotade i bylten af pälsar och kappor och schalar.

Han hade omsider lyckats få tag i sin öfverrock och slingra sig ut i tamburen. Där stod han nu och knäppte sina handskar.

Han stirrade framför sig i tankar. Man rörde sig om hvarandra, sprang ut genom dörrar och in genom dörrar, stannade, bugade; för honom var det endast som om något stort, obestämdt, brokigt något krälade och snodde sig långt borta. Man ropade och skrattade, log och hviskade; han hörde blott ett dämpadt, oredigt sorl i fjärran.

Han var vid dåligt lynne. Hon hade dansat så mycket med den där människan; han såg ännu huru mjukt och elastiskt hon gled fram i valsen, hvilande tryggt i hans famn. Hvarför hade hon ej bjudit upp honom? Var det därför, att han var henne fullkomligt likgiltig, eller något ännu värre, eller var det därför, att hon kände hans olust för dans? Han visste ju så väl, att hon ej kunde kokettera. Hon kunde väl förstå, att med henne dansade han så gärna. Men, för öfrigt, huru skulle hon väl kunna förstå det! Hans tankar kretsade ideligen kring samma punkt, liksom malen kring ljuset, och föllo ned med svidande brännsår.

Han väcktes ur sina tankar af ett råkallt luftdrag, som kom honom att rysa till. Han skakade kölden af sig och tände sin cigarr. Som han nu närmade sig dörren, mötte han henne. Han hälsade kort och kyligt och gick ut.

Gårdsplatsen var fylld med åkdon. Hästarna frustade i morgonkylan och skrapade i stenbron med framfötterna. Lyktor rörde sig oroligt hit och dit, höjdes och sänktes och slogo långa, breda strimmor in i skumrasket. Skenet föll ut öfver ett gråhvitt ansikte, en blank hästländ eller seltygets metallbeslag.

Han fann sin vagn strax vid utgången, nedanför verandan, satte sig upp, virade den tjocka filten kring benen samt lyfte på hatten med ett »god natt».

Då, just som piskan smällde och vagnen sattes i rörelse, hördes uppe från verandan ett »god natt!» med en

ren, klingande flickstämma. Och då han vände sig om, såg han i den breda ljusstrimman, som föll ut genom dörröppningen, i ramen af den svarta hättan ett ungt, leende flickansikte med ett par stora, strålande ögon, hvilka blickade ut i morgondunklet – – –

Hofvarna dånade på den frusna vägens knagglor, i den frostiga, halfdunkla morgonens stillhet. Öfver slättens jämna, skumma rundel hvälfde sig i stjärnströdt blått himmelens väldiga kuppel.

Han lutade sig tillbaka i vagnssätet med söfda sinnen och domnade tankar. I hans öra ljöd, darrande genom tystnaden, ett oredigt virrvarr af dansmelodier, än som en sakta, fjärran musik, än i gäll fiolklang. Nattens lif drog förbi i idelig, brokig växling. Stundom som ett töcknigt, obestämdt något af ljus och människor, stundom i en viss scen, med ett visst ansikte, i en underlig klarhet.

Det kom och försvann, kom och försvann, sekundsnabbt.

Men så var det som om allt, både mörker och ljus, släcktes i ett blink, och han såg endast två stora, strålande ögon i ett ungdomligt, leende flickansikte. Och upp ur det dämpade bruset af valsmelodier och ringdansvisor steg en flickstämmas klara, klingande »god natt!» – – –

Det ljusnade mer och mer i öster, himmelen vardt blek, stjärnorna matta. Bygden började morna sig, och ljusen tändes inne i byarna, som skymtade fram i sina träddungar. Tuppar golo uppe i gårdarna, hundar rusade skällande ut genom portarna, här och hvar pumpade drängar vatten i tråget åt hästarna. Bakom rutorna tittade sömniga ansikten fram.

Han såg allt som genom en dimma, hörde allt som dämpadt på mjuka mattor. Hans tankelif var som en sjö, öfver hvars stilla spegelyta morgontöcknen ännu hvila. Det bubblade och bubblade i djupet; en och annan sådan bubbla steg sakta upp till ytan, speglade en kort sekund ett par stora, strålande ögon och brast. Och hän öfver den slumrande ängden, med tysta, hviskande ekon från sjöns alla stränder, drog ett smekande, innerligt, lent »god natt!»

IV.
Den första höstdagen.

*

Du skönjer icke de fina nyanserna i öfvergången mellan sommar och höst. Du tycker, att himmelen är lika varmt blå i dag som i går, grönskan lika saftig och frodig.

Men så en morgon, när du kommer ut, ser du förändringen liksom med ett. Du ser, att den är där, men du vet icke, hur det gått till; men du säger dig själf, att nu är sommaren slut och hösten inne.

Att man icke sett det förr!

Det blåser friskt. Icke sommardagens blida, smekande luftning, som svalkade, utan en blåst, som rensar alla nakna skrymslen och står i hvarenda kroppens cell som en spänstig kyla, sträckande hän genom rymden som en ungfåle, stark och yster, på dånande hofvar. Och luften är fylld med osynliga, hvassa småkroppar, som svida i ögonen och sticka i huden.

Träden se förblåsta ut, grenen skymtar bar mellan de skrumpna bladen, och då de glesa kronorna liksom frysande svepa sig in kring stammen, kommer du att tänka på en gammal tiggargumma, som stretar fram mot blåsten, hvilken vindar hennes nötta klädning tätt kring gestaltens knotor.

Det är kallt ute i blåsten, stickande hett, där det är lä och sol.

Balkongerna äro tomma, dörrarna väl stängda.

Och så går du ut på hamnarmen, där du bäst kan höra den kyliga melodi, som stormen spelar där ute på hafvet.

Det är som om luften förtunnats och hvalfvet höjt sig och spänts ut, medan jord och vatten liksom kommit dig närmare och linjer och färger skärpts under en glasig dager af intensiv klarhet.

Små skira, sidenhvita molnkuddar ligga strödda på ett täcke, i hvars väf inslagets skära ljusblå höljer sig som ett tunt flor öfver grundränningens bleka hvitnad.

Hafvet är som en profkarta af bjärta färger, öfver hvilken skeppsskrofven draga svarta streck: som smält silfver mot solen, segt och hårdt som en blågrå flytande flinta, suddigt brunt likt orenadt, vattenblandadt blod, mättadt schagg-grönt samt – längst borta – af en tjockt blå färg, med det hvita skumkråset vällande upp ur tallösa rämnor i den färgskiftande duken, som ur en mäktig massa inunder.

Stubbåkrarna längs kusten breda sig ut som en gulnad, vissen äng, på hvilken träddungarna skjuta upp likt tufvor och husen ligga kringstängda som skärfvor af hvit sandsten och rödt tegel.

Men öfver färgprakten sväfvar en stämning af ödslighet och ro. Det är sommarens korta, blossande aftonrodnad, innan höstskymningen kommer.

Och lyssnar du noga till, skall du höra, att blåstens sjungande visa går i moll. Det är som på morgonen efter balen, då dansmusiken ännu tonar i ditt öra som en svag, nynnande dyning.

Festen är slutad, den är endast ett minne.

Och allt detta myckna, som i går var så innerligt närvarande, din egendom och njutning, – – grönskan och blommorna, solens värme och himmelens blånad – – sommaren – – , det ligger nu i minnenas aflägse, vemodigt lockande töcken.

Endast ett minne!

Men timmarna skola kedja sig samman, och genom månskensglimmande septembernätter och frostklara, soliga oktoberdagar skola de knyta sig fast vid den skumma och grå november, då morgondunklet och aftonskymningen räcka hvarandra handen vid middagstid.

Och då, i regn och rusk, i blåst och skur, skola de fina konturerna af minnenas förtrollade töckenland bräcka fram för din syn genom vinternattsmörkret, under en tyst, slumrande musik, till hvilken du skall lyssna i smärtsam njutning. Den skall i svårmod minna om somrar som flytt och den skall fylla dig med längtansfull aning efter somrar som stunda; ända tills de framtida förhoppningarnas sista strängar sprungit och det framfarnas melodier, tungt och sorgset, ljuda i dina öron, då lifvets fest är slutad och du i den sista grå gryningen färdas till ditt sista hem för att sofva den sista långa sömnen.

V.
Spöksyn.

*

Luften är mjuk och fuktig, och snöflingorna komma nedsväfvande från höjden, lätta och lena, belysta af skenet från gaslyktorna, som just börjat tändas.

Man känner sig så vek i denna lindriga töluft. Den smeker tankarna så sakta och kärligt som en kvinnohand. Och så har man en så underlig ro inom sig; ens sinne är likt den vida, tysta rymden däruppe, genom hvilken snöflingorna komma dansande ned som ett skirt hvitt dallrande flor.

Och alla de brutala ljuden af hjul och hofvar dämpas på den fina hvita snömattan, som tätnar tyst öfver gatorna. Människoströmmarna möta hvarandra, korsa hvarandra, den ene viker undan, den andre böjer sig in under paraplyerna, allt ljudlöst, som om lifvets jättemaskin arbetade tyst, men brådskande, andlöst brådskande i ängslan och bultande feber.

Och med ens gripes man af beklämning; man ser, hur den väldiga maskinens hjul i svindlande fart snurra rundt, men man hör intet, och det ligger någonting hemskt i denna ljudlösa stillhet.

Skepnader skymta fram ur dunklet, man ser ett ögonblick ett blekt ansikte i skenet af en lykta, och så är det borta. Nya gestalter, nya hvita ansikten i oändliga rader, i krälande virrvarr.

De ha icke tid att stanna, de ha icke tid; ingen hvila för sina fötter, ingen ro i sin själ. De skola samla bröd i sin spiskammare och pengar i sin pung. Det är en andfådd, flåsande kapplänning, och det gäller att icke komma efter, om man också skall springa blodet ur kroppen och närvtrådarna skola gnissla och känslorna tvina i ångest och dödskramas mellan brödtankarna.

Allt löper hop för ens syn, som speglar scenerierna, men skumt och förvirradt, med långa, oroliga strimmor af tankar in öfver bilderna. Hur det vimlar och krälar, vidgar ut sig och krymper in, springer upp och dyker ned, i ljudlös feberhast, med den vansinniges åtbörder, en flykt af dårar, en dödsdans af syndare; – det snurrar rundt och blir tomt; – och så ser man endast en gestalt, som springer lik en fridlös gast, med förbannelsens skrämmande spöke i hälarna, och ett hvitt ansikte i lyktskenet, förskrämdt och hvitt. – –

Och så kommer man att tänka på en gammal saga, från den tid, då den lede själf ännu vandrade kring här på jorden.

Han kom en söndagsmorgon genom en by, där ungdomen dansade, fastän det redan ringde i kyrkan.

Och då gjorde den lede sig till en fin herreman, och så gaf han sig in bland den lustiga skaran. Och så bad han att få börja slutdansen, och det fick han lof.

Och åstad bar det, öfver vägar och diken, öfver ängar och marker, öfver dälder och backar, som en hvirfvel, ända upp på bergstoppen. Och där dansade den lede af hjärtans lust med pojkarne och flickorna, ända tills den sista hårtofsen var afnött på deras hufvuden. – – –

Men detta är ju endast en gammal saga. Och nu är ju inte den lede längre här på jorden, och nu dansar man inte, sedan kyrkklockorna ringt helg.

Men något måste där dock vara, eftersom jag kom att tänka på den där gamla dumma historien, då jag såg det bleka ansiktet i lyktskenet, förskrämdt, tärdt och hvitt.

VI.

Skymning.

*

»Vi måste skiljas. Det är bäst för oss bägge.»

Hon hade fört honom upp på backen, där pilvallarna stötte samman, ut i ensamheten, för att de ostördt skulle kunna uppgöra.

Nu hade hon sagt det. Det ryckte i hennes bleka ansikte, och gråten tryckte i halsen. Hon såg på samma gång undergifven och olycklig ut som om hon kände, hur ensamheten sänkte sig rundt ikring henne, där hon stod blickande ut öfver den grå, tysta slätten, svept i sin schal, ryckande i pilens röda gren.

Det var långt ute i senhösten, en tyst, ljum dag med en smutsigt gulgrå luft, hvilken låg som en tung färgton öfver allt, den vida, sakta sluttande slätten och det vida, kullriga hafvet, så tröstlöst vidsträckt, så tryckande enformigt, att de gröna rutorna af vintersäden sågo ut som små, små lappar af nytt tyg på ett gammalt nött och smutsigt täcke och så endast ännu mera förhöjde intrycket af ödslighet och enslighet. Det var som om naturen hälften i öfvergifven sorg, hälften i sorgmodig ro sträckte upp sina armar, bredde ut dem för att mottaga den första dalande snöflingan.

Hennes blick gled öfver några uppskörtade fruntimmer, som plockade rotfrukter nedanför backen, – en ensam kråka kraxade längre borta, en dörr slogs till inne i byn – och förlorade sig ute öfver slätten och hafvet, öfver nakna marker och kala träd, i gråheten och tystnaden, medan ensamheten som en ljudlös bölja slog samman öfver henne, grep henne i sitt mjuka men fasta tag. – –

»Vi måste skiljas. Det är bäst för oss bägge.» Det kom på en gång sorgset och bittert.

Han svarade intet. Han satt på vallen med armbågarna mot knäna och ansiktet lutadt i händerna. Han förstod icke sig själf, alls icke. Han var dödsslapp, så innerligt likgiltig för allting. Han hade en förnimmelse af, att han skulle säga något, göra något, men gat ej tänka, hade en obestämd olust att röra sig

»Ernst!» Det låg både smärta och otålighet i hennes stämmas tonfall.

Han kände sig plötsligt bitter, som om han blifvit förorättad.

»Ah, hvad är egentligen allt detta för griller. Om jag bara kunde begripa, hur du kommit på dessa här tankarna! Jag kan det sannerligen icke. Jag förstår icke det hela.»

»Åjo, det gör du godt,» sade hon sorgset. »Men du vill inte förstå det.» Hennes stämma fick ett smärtsamt tonfall och blef allt mera ifrig. »Vi kunna icke vara samman bland andra en timme, utan att jag lider. Jag är ängslig före och – om du visste, hur ofta jag gråtit, då vi kommit hem och jag blifvit ensam. Jag förstår ju ingenting, kan icke vara med i ditt samtal, jag har ju aldrig läst någonting om allt detta många, om böcker och sådant, jag får tiga och höra på. Och när I sägen någonting till mig, så har jag ingenting att svara. Och hvad jag lider af att se dig skämmas för mig, å, du behöfver inte neka till det, jo, du skäms för mig, du kan ju inte dölja det, du bryr dig ju inte ens om att dölja det. Tror du inte jag sett det på dina ögon, jag ser tvärs igenom dig, allt hvad du tänker, ja, ja, det tjänar ej till att du förställer dig, jag vet det så väl, så väl, jag kan inte härda ut längre, jag vill inte, vill inte tåla det längre.»

Hon hade vändt sig helt emot honom med de tårvätta, glödande ögonen fästa på honom, under det att hon talade brådstörtadt, med rösten stundom nästan kväfd af gråt och sinnesrörelse. Nu vände hon sig ifrån honom, andades häftigt, fingrade nervöst på sin näsduk.

Han satt en stund tyst. Han kunde icke gripa ett enda redigt beslut, visste icke huru han skulle bete sig, fastän det krälade och vimlade af tankar framför honom, tusen nya i hvarje sekund, och han tyckte, att än en, än en annan vore så nära och så lätt att fånga. Han var som andligt lam.

»Hur tror du, att det se'n skall gå oss två? Har du tänkt på det?» sade han slutligen och blef vek och varm om hjärtat af sina egna ord.

Hon vände sig mot honom, långsamt begrundande, liksom för att svara. Så började plötsligt hennes ansikte skälfva, hon kämpade en stund emot och brast i gråt.

Han rusade upp och ville draga henne till sig.

»Nej, nej, låt bli, släpp mig! Hör du inte, så släpp mig då! Hvarför skall du göra det svårare för mig än det är! Hvarför skall du ...»

»Men du vet ju så väl, hur mycket jag håller af dig, hur innerligt mycket jag håller af dig. Hvad bryr jag mig om, att du inte vet så mycket, jag vet ju, att du är så god och fin och ren som ingen, mycket bättre än både jag och – – – de andra.»

»Ja, det vet jag också. Men därför är jag också för god till att göras till narr af dem. Trodde du inte jag visste det! Tror du inte, jag vet, att jag är mycket starkare än du? Vill du jag skall säga dig, hur det är? Hvarför skall du tvinga mig att såra dig!»

Det for en ryckning genom honom, han bleknade och sänkte blicken.

De voro tysta. Kyrkklockorna började ringa rundt om i bygden; det var lördagskväll.

Plötsligt kände han två armar om sin hals, ett mjukt ansikte mot sitt. I nästa ögonblick låg en ring i hans hand. Mekaniskt drog han af sin egen samt räckte den fram utan att se upp.

Åter blef det tyst en stund, klockorna ringde, hennes klädning frasade sakta.

»Farväl, Ernst!»

»Farväl!»

Hon gick nedåt vägen, fram mot byn till, sakta till en början. Men plötsligt kastade hon näsduken för ansiktet och började springa.

Han satt kvar. Han kände ett ögonblick något stickande inom sig, en beklämning, en gnagande ånger, en förtviflad ängslan. Men det var endast ett ögonblick. Så reste han sig, skakade liksom något obehagligt af sig, kastade en ironiskt resignerad blick öfver nejden samt gick långsamt åt motsatta hållet.

Klockringningen afstannade. Det började skymma.

VII.
Mitt bästa minne.

*

Du är som ett slocknande ljus i det mörker af svinnande ungdomsår, som tätnar bakom mig; och du ljuder som en visa i luften, medan jag nalkas det mörker, som hänger tjockt framför mig och som döljer mitt öde, – en sentimental melodi, hvilken äcklar mig i hvardagslag, men som smeker, då själen gråter och sinnet sjunker in i skymning.

Jag gick en gul efterhöstdag på en väg utan träd, som klyfver slätten, då en kärra kom i huj utför backen.

Kärran var skranglig och skramlade som ett benrangel i blåst, snärten hven öfver en skinntorr och linkande märr, och dina bröder, de svarta smederna, sutto på brädan. Just som vi möttes, dök du upp bakom deras ryggar, med ditt tjocka cendréhår som ett moln kring ditt mjuka ovala ansikte, det lilla ansiktet med de stora ögonen, hvilka glödde som grå eld. Du skakade på hufvudet, så att manen vågade; den grå elden flammade; och du log.

Andra gången jag minns dig var en sommarförmiddag, – du krattade ute i trädgården, barhufvad, barfota, i kort, vattenblå kjol. Din späda fjortonårs kropp, med konturer mjuka som svanhalsens böjning, påminde om en tidig vårdag, då gulgröna lökbrodd bryta fram ur rabatternas svarta mulljord och buskarna hafva en ljusgrön skiftning, som man mera anar än ser.

Och så en gång sent på året, en novemberdag med storm, gick jag ut för att se på eldsvådan, som sken öfver backen. Redan på afstånd såg jag dig stå däruppe på höjdkammen, ensam, i silhuett mot den rödfärgade aftonhimmelen. Din kjol svepte tätt kring dig i blåsten, och din lilla köldröda hand höll om snibbarna på en virkad, himmelsblå hufvudduk. På himlen satt fullmånen, – som den gula bottnen i en blå blommas kalk, men kall i färgen som en metallplåt; och horisonten var dunkelblå. Bakom oss nere mellan backarna gömde sig byn i kvällsmörkret, med tända ljus och det röda, flammande skenet ur din faders smedja.

Skymningen föll på, och ensamheten grep mig. Det var som om mörker stode tjockt bakom mig och tjockt framför mig, – som om jag kommit ut ur det ena och ginge in i det andra. Det var mig, som om världen vore död och jag hade dig ensam kvar; och jag skulle tagit dig i mina armar liksom den drunknande griper efter halmstrået, om icke i samma ögonblick en syn stigit upp på himlen, där månen satt öfver byn, – en sal med ljus och många människor och jag själf bland dessa lyssnande till musik af stora mästare, – och om jag icke mints, hur den gången min skära känslomelodi kom att skorra mot den tanken, att folket därhemma, de som jag lekt med, som då förstått mig och som jag själf då förstått, ännu kunde dansa till dragharmonika på landsvägen inne i byn eller på gårdens loge. Och fastän vi stodo invid hvarandra, så nära hvarandra som lifvet och döden, och fastän det var mörker framför mig och mörker bakom mig och vi voro ensamma i världen, var ett ögonblick nog att göra oss så främmande för hvarandra som en stelnad kristall och en groende ört och att lägga lika många mil emellan oss som det finns mellan verkligheten och drömmen.

Hvart har du tagit vägen, hvar är du, och hvad, och hur? Jag vet det ej. Du har väl gått de andras väg, allas väg, att ömkligen bortfuskas. Den grå elden i dina stora ögon har täckts af aska, lökgrodden blommat och ruttnat, grönskan vissnat. Mötte jag dig sådan, en slocknad eld, en skrumpen blomma, sådan som du väl är, en gumma i paltor, med tandlös mun och rynkigt ansikte, skulle jag säga att det icke var du och svärja därpå vid mitt bästa minne. Ty det var du, mitt bästa minne, – du, som jag aldrig sett hur tom du var.

ANDRA AFDELNINGEN.
(FRIEDRICHSHAGEN BEI BERLIN OCH SCHLIERSEE I BAIERN: 1892–1897.)
I.

Det är afton.
Redan mörkret
rundt i rummet tätt sig skockar.
Men från dörren
lampljus faller
på min pojkes blonda lockar.

Dig jag ser ej.
Hör dig skratta

åt den lilles lek och joller.
Vet du är där:
ljussprängdt minne
fram din hand emot mig håller.

Då var afton,
då var mörker,
men ej ljus på blonda lockar.

Bara natt och
svarta tågan,
som till framtid tätt sig skockar,

Så kom stunden,
då jag visste,
det var blott en själfskyld mara.
Ut jag bröt – till
dig, som stod där
fritt i dagens ljus, det klara.

Du gaf modet, –
varma blodet
öfvermodigt fritt sig rörde,
och mitt nya
frihetsjubel
ut i rytm och ord jag förde.

Ja, hur kom det!
Ej jag vet det.
Men de år, jag väntat tomma,
hvad jag drömt och
hvad jag ville, –
det står nu i blad och blomma.

Och hur hösttid
aftondunklet
ock sig tätt ikring mig skockar, –
vet du är där,
ser i ljusglans
dock min pojkes blonda lockar.

Friedrichshagen, september 1892.

II.

Snörrät väg i
märkisk barrskog.
Eftermiddagstimman sena.
Jorden mörknar;
himlen ljusnar.
Vi gå tysta och allena.

Plötsligt stanna
vi och lyssna:

högt däruppe, långt därborta
skriar det i
senhöstkvällen, –
fågelläten, skarpa, korta.

»Hvad är det?» Min
arm hon griper,
hon, min följeslagarinna.

Men jag själf, jag
står och känner
genom själen varmt det rinna.

Och vi stå och
blicka uppåt
i det tomma, hvitblå, klara: –
här det skriar,
där det skriar,
ständigt närmre tycks det vara.

Då, med ens, där
uppe öfver
skogens mörka topprand drager
vildgässtruppens
svarta trekant
ut i bländklar aftondager.

Och jag säger:
»Förra natten
under kall oktobermåne
från sin höjd de
slätt och byar
hvita skina sett i Skåne.»

Och vi följa
vildgässtruppen,
som ur bländhvit aftondager
ned igen bak
skogens topprand
skriande och långsamt drager.

III.

Skymningstimman redan slagit.
Plats vi tagit
i vår vanda fönstervrå.
Handen håller jag i mina;
ser dock dina
ögon okändt uttryck bära, –
långt, långt borta, mig helt nära – –
»Hvad är det du lyssnar på?»

Då du låter ned dig glida

vid min sida,
som om skrämd du sökte hägn;
blickar ut, där dagens sista
ljusning strider
fåfäng kamp mot natt som hastar
och där stormen handlöst kastar
kring sig fång af löf och regn.

»Intet, – lifvets onda öden!
Men, du, döden –
den jag icke minnas vill!
Annat allt – men detta ena,
det allena,
nej, jag *kan* ej! Allt sig reser
i mig mot det enda, ena:
icke mera vara till!

Ja, *du* kan det. – – Mig en gåta!
Om jag ville
ock, jag kan ej fatta den.
Se'n han kommit blott, den lille,
kan jag låta
stundom i mig komma opp en
känsla: uti denna nya kroppen, –
det är *jag*, som lefver än!»

IV.

Kring mig står en mållös natt.
Ej ett ljud jag hörer.
Kropplös öderymd, hvari
lif ej mer sig rörer.

Plötsligt, innan tanken än
det att gripa hunnit,
jag mig själf uti min bädd
ligga vaken funnit,

stirrande med blick och själ
i det becksvart tomma,
lyssnande med hvarje nerv
ut i allt det stumma.

Var det blott en dröm, som re'n
ur mitt minne svunnit, –
dröm, som sjuk och ond mig väckt,
kommit och förrunnit?

Var det blott ett gammalt sår
ifrån gångna tider,
som inunder årens ärr
än i själen svider?

Eller blott en aning om
lidandet som stundar, –
en Medusabild, som gått
genom själ som blundar?

Ej jag vet. Men sinnet är
ljudlöst svart som natten.
Lifvets dunkla makter stå
kring min säng i natten.

Blicken storögd stirrar in
i det becksvart tomma,
och jag lyss med hvarje nerv
ut i allt det stumma.

Tills på denna döda ro
lifvet ändtligt vinner.
Som när ut ur fruset kärr
öppet bäcksprång rinner,

spelar blidt ett ljud ifrån
lifsens lösta tunga:
ifrån sidorummet hör
jag min pojke sjunga.

Sådan nämligt är hans sed.
Alla andra ungar
gnälla uti slika fall, –
min, han bara sjunger.

Ut i allt det svarta han
sänder sorglöst sången,
som en lärka vårdagstid
uti soluppgången.

Själf jag lyssnar stilla på
barnakvittret klara,
vorden glad med ens och fri
från min själamara.

Måtte du, när i ditt lifs
många stunder bittra
mörker faller, – måtte då
så du kunna kvittra!

Måtte du i lifvet jämt
med en sorglös tunga,
såsom mig i denna natt,
dig ock solsken sjunga!

V.

Hvarför sorgsen, ömt du frågar,
hvarför sitter du så sorgsen –? ...
Stund af svaghet, stund af ångest – –

åh, jag är så tung i hågen!

Låt mig sitta vid din sida,
varma handen mellan mina;
låt den andra varma handen
öfver tanksjukt hufvud glida!

Ser du, stundom när jag sitter
full af tankar eller drömmar
och till sista formningen min
fantasi fått fria tömmar, –

då det händer, där jag lyssnar,
ljud jag hör, i fjärran, svaga:
djupt där nere hör jag tydligt
hundra tusen råttor gnaga!

Hörer skarpa gnagartänder
uti träets fibrer bita,
oaflåtligt, outtröttligt
undergräfva, sönderslita.

Väl jag vet, hvarpå de vänta,
alla dessa gnagartänder:
just på det, hvaraf jag sitter
och har fulla mina händer!

När min ande just har fröat
och min längtan gått i blomma, –
då blir stilla, som om alla
djup och gömslen stode tomma.

Men jag vet, de äro fulla
utaf hvita gnagartänder,
hvilka vänta blott få bett i
hvad jag har i mina händer,

vänta att få itubita,
sammantugga, sönderrifva,
hvad i lifvets högsta stund jag
fann att af mitt väsen gifva.

Under tiden, i mitt stödverk
sitta de och gnaga alla,
oaflåtligt, outtröttligt,
på det jag och mitt må falla.

Därför, sätt dig vid min sida,
lägg din hand emellan mina,
låt den andra varma handen
öfver tanksjukt hufvud glida!

VI.

Nu vi låta alla dagar,

dag som går
och dag som kommer,
stilla dala,
blidt som blad i knoppningstiden.

Åter är en dag till ända, –
majdag, soldag.
Re’n är tid att gå och sofva.

Lampa ej behöfver tändas:
rummet fylls helt hvitt af månsken
inom hvita, små gardiner.

Blott en blick jag än vill kasta
genom fönstret, ut i natten.
Svalt och stilla, svalt och stilla.
Bortom sjön, högt upp i himlen

skina alpens hvita tinnar,
stå de tyst i tysta natten;
och däröfver sitter månen,
speglad hvit i dunkla fjällsjön,
tyst som alpen, tyst som natten.

Utanför mitt fönster doftar
blomsterhvita körsbärsträdet.
Nedanför mitt fönster fradgar
i sin klyfta hvit en bergsbäck,
porlar utan återvändo
på sin svala slummervisa:

Det är tid att gå och sofva.

Och jag drager långsamt samman
mina gröna fönsterluckor.

Hvila, hvila! Varma kroppen
kyles mellan hvita lakan.
Rummet fullt af sömnens nissar.
Här de hviska, där de tassa.
Blott en strimma smal af månsken.
Och så bäcken, som därnere
porlar på sin slummervisa.

VII.

Den tvunget spake orda må
om folk, som sig förhäfva: –
jag tigger icke blygt om det,
som rätt jag har att kräfva.

Det är den söta syn, hvari
den fege rätt kan fråssa:
se den, som burit pannan högt,
på väg till ett Canossa.

Åh, väl kan foten vara bar
och snön därunder frostig;
gå blott förbi – för påfvens port
blir regeln allt mer rostig.

VIII.

Du Bayernland,
du gutes Land,
wie bindest du! wie weich dein Band, –
ein leiser Druck von Mutterhand.

In deiner Luft,
der blauen Luft,
ein zarter, leichter Koseduft
um Wiesenabhang, Fels und Kluft.

Den dunklen Traum,
den Sehnsuchtstraum,
den schwermuthschwangern kennst du kaum, –
du bist ein knospenreicher Baum.

Wie stehst du fest,
stehst erdenfest!
Es singt in manchem Vogelnest
tagaus tagein zum Daseinsfest.

In allem Herz,
ein Frauenherz;
und mitten drin ein Schalkenscherz,
und drum das beste Männererz.
Schliersee, 1 Mai 1897.

TREDJE AFDELNINGEN.
(München: 1900–1901.)

I järnvägskupén.

*

Det var helt mörkt i kupén. Icke det banala, entoniga mörkret i en vanlig järnvägskupé, när de gröna skärmarna fällts ned öfver den halfrunda glaslampan i taket, medan det skärande ljuset lurar bakom dem för att hvilket ögonblick som helst bryta fram; utan ett diskret, varmt och hemtrefligt dunkel, som tätnade inne i vrårna och blott hade en enda mild ljuspunkt: det brinnande stearinljuset öfver ingångsdörren. Det var som en naturlig djup kvällsskymning med den stilla, bleka, rena glansen från en enda stjärna.

Kupén var icke heller någon vanlig järnvägsvagn rätt och slätt, med en gång genom hela längden och så och så många afdelningar på tvären, i hvilka människorna sutto sammanfösta på numrerade platser och hvar och en måste bli sittande på sitt bestämda nummer, – själf ett nummer också han, liksom straffången, exportfäet eller fraktkollit. Denna vagn var helt liten; den bestod bara af två afdelningar, som sträckte sig genom hela bredden och där de få passagerarna kunde göra sig det helt bekvämt; i bortre ändan kom en gång med små sidohytter, och där slamrade det med skedar och koppar och doftade af te. Man satt som i en kammare, – en vårdslöst och hemtrefligt inredd kammare med gammaldags bekvämlighet. Den väldige mannen med det

stora skägget och den långa rocken, som oupphörligen kom in genom den ena dörren och gick ut igen genom den andra med en liten lykta i handen, störde en heller rakt inte; han gled tyst förbi, stannade, gick stum vidare; det var blott som ett stort skägg och en lång rock i belysningen af en handlykta. Självfva vaggonen gled fram mjukt och utan buller, och man kunde en lång stund nästan alldeles glömma bort, att man satt i snälltåget, som for in i den djupa, svarta höstnatten och in i det stora, mörka Ryssland.

I min afdelning satt utom jag själf blott ett litet sällskap af fyra personer: en äldre herre, en yngre herre och två helt unga damer. De tycktes komma direkt från Paris och vara stadda på återresa hem, ty de samtalade på en vårdslös och otvungen franska om världshufvudstadens många behag och härligheter. Den äldre herrn var lång och rank med grå mustascher och muntra bruna ögon, och de båda flickorna voro tydligtvis hans döttrar. Den unge herrn tycktes också höra till familjen, ty hans beteende gent emot de unga damerna var mycket förtroligt. Eljes visade han en helt annan typ, som var utpräglat mongolisk; han var mycket liten, mycket tjock, mycket trind, håret var svart och flottigt och ansiktsfärgen gulaktig. Det var företrädesvis han som besörjde konversationen; han talade i ett, med en något gäll och skrikig stämma; han skämtade med de unga damerna, brydde dem, retades med dem, skrattade jämt öfver sina egna infall och begynte ständigt från början igen. Sitt ifriga prat beledsagade han med lika ifriga åthäfvor; han fäktade med armarna och dinglade med sina korta, knubbiga ben, som icke ens nådde ned till golfvet, när han satt tillbakalutad i soffan, samt sköt sin korta, trinda kropp fram och tillbaka. Den äldre herrn sekunderade honom – som det föreföll mest af höflighet – med korta repliker och dämpad stämma och små nonchalanta handrörelser. De unga damerna förhöllo sig tämligen stilla och likgiltiga, – vare sig emedan de tråkade sig eller det knep med deras franska. De sutto i skumrasket, och jag kunde icke riktigt se dem. Blott när de rörde sig för att skjuta en koffert tillrätta eller hämta fram ett eller annat ur en handväska och det matta skenet från stearinljuset därvid föll på dem, eller när den långskäggige konduktören i den långa rocken gick förbi och det klara skenet från hans handlykta för ett ögonblick stod på gruppen, skönjde jag två unga flickansikten, som på pricken liknade den gamle herrns, – hvita, skära flickansikten med tjockt svart hår och blanka bruna ögon ...

Hvem väl mitt ressällskap var? Dunkla minnen stego upp i mig, som vaga stämningar och fjärran bilder, medan jag satt där i länstolsvrån vid fönstret och blickade ut i den djupa, svarta höstnatten och tåget så underligt ljudlöst for in i det stora, mörka Ryssland. Dunklet i kupén blef liksom tätare, ljuset uppe öfver dörren brann mattare, rösterna från mina grannar trängde blott otydligt och pêle-mêle till mitt öra; stillheten växte, blef en djup, svart brunn, en svart, ensam skogssjö, som en enda stjärna speglade sig i och som därpå ett klart lyktsken plötsligt föll ut öfver, – och i skenet varseblef man en båt och ett ungt flickansikte, lutadt fram öfver kanten, med tjockt svart hår och blanka bruna ögon ...

Jag hörde Turgenjews stämma. Den klang helt nära invid mig och helt förtrolig, stilla och djup, varm och sorgsen. Förvisso var det som satt här vid sidan af mig ett äkta stycke Turgenjewsk värld, ett stycke af Turgenjews Ryssland ...

Den ranka herrn med de grå mustascherna och de muntra, bruna ögonen är tvifvelsutan en godsägare ur familjen Turgenjews umgängeskrets; hans later äro distingerade, men det ligger tillika något visst vårdslösadt öfver hans soignerade person; han har först blifvit uppfostrad af västerländska lärare af tvifvelaktig beskaffenhet och har sedan civiliserat sig själf vidare med tillhjälp af fransk lektyr. Långt borta från världen, djupt inne i det innersta Ryssland, ligger hans gods med så och så många »själar». Det ser herrskapligt och vårdslösadt ut på samma gång, precis som hans eget inre och yttre; inunder den tunna fernissan af västeuropeisk kultur lefver och rör sig den ogrumlade naturen, liksom hans modersmål mellan tyska och franska glosor.

Den unge mannen är naturligtvis hans granne. Han är högsta hönset i korgen, ty han är rikaste mannen i orten. Hos honom sitter den vilde mongolen ännu i blodet; skorpan af hyfsade former är hos honom ännu tunnare än hos hans ariska kusin. Han luktar af stäpp och vilda hästar. I sin troika jagar han fram å den heta

slättens dammiga vägar, och vidt och bredt är intet att se utom hans spann och intet att höra utom hofslagen af hans hästar.

Och de båda unga damerna äro sin fars döttrar. Deras själ är rik och vårdslösad som deras hemlands natur – oförbrukad och outtömlig. De bära inom sig dennas stora ensamhet med dess råga och dess melankoli; de bära också inom sig dess stora stillhet med det förklingande ekot af en skogsfågels fjärran låt. Men när åskvädret gått ned och morgonen kommit och den nya dagen och solen, dofta de som den jungfruliga jorden själf efter långt försmäktande och en signad regnnatt ...

Jag märkte med ens, att det blifvit alldeles stilla omkring mig. Mitt ressällskap var förstummadt, – jag visste ej sedan hur länge. De bägge herrarne lågo hvar i sitt hörn och sofvo, och af de bägge systrarna såg jag blott ett enda bylte af kläder och svart hår. Natten skred långsamt fram; det var svart och stilla, ute som inne; blott stearinljuset bredde ännu sitt bleka sken, och tåget allena susade in i natten. Jag som ensam ännu var vaken, kände mig dubbelt ensam, så tröstlöst ensam och så oändligt sorgsen, en främling ibland främlingar; och hela världen var som utdöd. Mörker bakom mig och mörker framför mig. En stämning steg upp i mig, svällde och svällde, och vardt till det mäktiga slutackordet i »Rudin». I mina vakna drömmar såg jag ljuset skina, det blef en blid stjärna högt uppe på den dunkla natthimlen, och stjärnan speglade sig i en svart skogssjö och blef som blicken ur ett mänskligt öga, – blef två blanka bruna ögon i ett hvitt, af svart hår inramadt flickansikte, hvilka betraktade mig ...

Natten vred sig ljudlöst. En gång steg en officer in och satte sig i hörnet midt emot mig; efter några stationer steg han ut igen. Jag själf insomnade ...

När jag vaknade igen stod det blyfärgade morgonljuset af en grå dag in i kupén genom de immiga fönsterrutorna. De båda herrarne sutto allaredan vakna med grådaskiga ansikten och glasaktiga ögon. Och den ena af de två unga flickorna – hon som satt mig närmast – ordnade helt ogeneradt sitt långa, lösta, svarta hår.

Hon fortsatte lugnt med att göra toalett, pudrade sig, tvättade fingrarna med någon parfym, drog skorna på. Därefter ställde hon först den ena lilla foten och så den andra på armstödet under näsan på mig och knöt i stort mak sina skoband.

När allt detta var besörjdt, blef hon stående där tätt framför mig och blickade förbi mig ut i den grå dagern med en blick i sina stora blanka bruna ögon som annars blott barnen och djuren ha, – så djup och tung och sorgsen, att det ljöd i mina öron som det fjärran skriet af en ensam skogsfågel. Därpå satte hon sig hän i ett hörn af soffan och blef sittande där med händerna i skötet och sänkt hufvud och ögonen stelt fästa på golfvet, så hjärtinnerligt bedröfvad öfver jag vet icke hvad, att det skar mig in i själen, – blef sittande så ända tills tåget höll i Dünaburg och vi alla stego ur.

När jag, innan jag bröt upp, kastade en sista blick öfver till mitt ressällskap vid frukostbordet i järnvägsrestauranten, satt hon äfven där med sänkt hufvud och stirrade ut framför sig liksom fången i en sorgsen dröm. Sådan har hon stannat i mitt minne.

Våra vägar skildes åt, sedan de korsat hvarandra för ett enda kort ögonblick. Mitt ressällskap for vidare inåt i sitt dunkla land; jag skulle till Riga. Men hela dagen, medan jag dref rundt i den främmande, smutsiga och baracklika staden, såg jag städse framför mig hennes blick, som den stod riktad ut i den grå dagern; och när jag åter satt i kupén och skymningen föll på igen och de ryska officerarne, hvilka fyllde hela sidoafdelningen, samtalade på sitt hemlands språk under kortspelet, trängde midt igenom de främmande ljuden samma låt alltjämt omigen fram till mitt öra – det fjärran skriet af en ensam skogsfågel.

❦

Jag längtar till hafvet ...

Jag längtar till hafvet
i sol, i storm, i ro.
Där ligger begrafvet
min diktnings rosenbo.
Det manar, det minner
om brådhöst och död,
när synranden brinner
i solnedgångens glöd.

Du eld, som icke släckes
och som aldrig kan dö,
om också du täckes
af den tätaste snö, –

en närande amma
för ett lekande barn,
en renande flamma
bland smitta och skarn!

Det klingar i natten
en sölffin sträng, –
från insjön, i kratten
och å rykande äng.
Inunder en måne
i fullaste ny
fram stiger Skåne
med dunge och by ...

Jag går där på vägen;
och skuggan faller lång.
Och där jag fordom trägen
lärde min sång,
inunder pilehäcken,
min jordmö sitter kvar,
vid dammen, vid bäcken,
som uti forna dar.

Det är, fastän jag vandrat
i många långa år,
som om vi sett hvarandra
till sist ännu i går.
Gestalt af ljus och låga,
blid och allvarsam,
min lefnads dunkla råga
manar hon fram.

Om hemma eller borta,
om tung eller lätt min lott,
om långa eller korta
åren ha gått, –
hon spörjer ej. Hon sänker

blott hufvudet och lyss,
när sölfsträngen blänker
i dallring skär och tyst:

»Så länge som den strängen,
som skälfver här i natt
på slätten, på ängen
och i månbelyst kratt,

med själen din kan klinga
i samma ena ton, –
jag kommer att dig bringa
min kärleks klädebon.»

Och jag: »Den kunde ljuda
som spunnen af månens sken
uti mig och ändock bjuda –
när klar den klang och ren –,
att högljuddheten knäcktes
och det hårda gick i kras
och våldsmakten spräcktes
som det sköraste glas.»

I underjorden.

*

Undan tidens tråkighet
jag steg i katakomberna.
Där fann jag allmän bråkighet,
och gifterna, och bomberna,
och de fläskiga grinen
af de dyntiga svinen.

Så kom jag till symbolerna,
de världsliga och heliga,
som gå emellan polerna
det vackra och det räliga –
från de platta exkrementen
till de djupa sakramenten.

I ena vrån det stammade,
i andra vrån det mumlade.
När plötsligt till det flammade,
gestalter mot mig tumlade
med halft förvridna miner
af groteska sibylliner.

En vacker dag jag lämnade
hokos pokus och rubb och stubb.
Då sprack och rök och rämnade
den store herr Beelzebub.
Därute var det sommar
med ljus och blad och blomma.

Och undan svepte tågorna,
och solen allt bemålade,
och blåa gingo vågorna,
och hafvet sjöng och strålade.
I gullhår och knallröd hufva
stod hög min hvita dufva.

Notturno.
*
I.

Ej måne och ej en stjärna har
den ljusa sommarnatten.
En ensam mås blott kretsar och far
tyst öfver sofvande vatten.

Hafvet är höljdt i en skymning grå, –
en mattgult skimrande spegel.
I fjärran som lyfta vingar stå
två höga, hvita segel.

Och uppe öfver bokarnas hvalf
timmarna ljudlöst draga
mot evigheten ... En hviskning skalf ...
Och natten är en saga.

II.

Midnattens timma
har slagit och står.
I djupet skär en strimma
i dag från i går.

Dunkla och trolska
två ögon mot mig stå, –
lockande och dolska,
skelande och blå.

III.

Det ljusnar, och vågor gunga,
och morgonrodnaden brinner.
Skogarna vaja och sjunga,
och solen ur hafvet rinner.

Det hvitgröna skummet stänker,
och dyningen suger mot stranden.
Hvit å den gula sanden
en naken kvinna blänker.

Hon sakta i badet skrider,
och böljorna porla takten.
Och ned i det blåa glider

den skimrande hvita prakten.

Ode till John Bull.
(Fragment.)
*

Du store John Bull,
bull, bull, bull,
du ligger i själatåget.
Det ruttnar redan, ditt feta hull.
Då båtar dig föga ditt bästa gull,
ej dussinet och ej tjoget.

Du är feg, du är slö;
du skall dö, dö, dö!
Du är sämre än sämsta racka.
På vägar och marknader världen rundt
du bråkar och väsnas och kryper för strunt
och slåss som en vanlig bracka.

John Bull, du är galen, John Bull, du är full,
du hånglar om krig och du dillar om tull –
gör nu raskt ditt testamente!
Ställ hufvudet ner och benen opp,
och dröm du har själ, men ingen kropp, –
corpus sanum in sana mente ...
– – – – – – – – – – – – – – –
– – – – – – – – – – – – – – –

In memoriam.

*

Kära fru Agnete!

Jag satt i går i bierstugan i en bajersk bergsby. Jag hade vandrat hela den heta sommardagen och var trött och tilldammad. Det led mot kväll; färgerna begynte slockna, och silhouetterna skärptes. Bakom husens skarptecknade tak- och gafvellinjer lyste den lilla sjön i två skarpt åtskilda band – hvit och ljus, där den höga himlen speglade sig, svart och blank med de höga bergens skuggor. I bakgrunden stodo de nakna, tandade bergskammarna, tornande sig upp i luften lätt och nyckfullt – liksom skyarna, hvilka bolla sig samman öfver hafsranden vid en solnedgång i Norden, overkliga och kompakta på samma gång, som kvällsmolnen i Jacobsens dikt »To verdener». På ena och högsta spetsen hvilade ännu ett återsken af solen, hvilken allaredan försvunnit för oss därnere i dalen – ett ljust, skärt, tindrande återsken som af vin och rosor.

Så slocknade äfven detta, bleknade och försvann; kvällsskymningen föll öfver byn och landskapet; och med ens var det mörkt. Men i detta samma ögonblick såg jag er gå förbi ute på den människotomma bygatan.

Det var naturligtvis icke ni; men för mig var den främmande dam, som gått förbi och strax igen försvunnit för min blick, ni själf i egen person, såsom ni en gång för många år sedan satt vid min sida på en grön bänk, medan er lilla dotter lekte omkring oss och staden med sina torg och gator låg inunder oss som en gammal naiv målning i fågelperspektivstil och solen stod högt uppe i nordväst som en stor röd boll å horisontlinjen

af hafvet för att raskt sjunka ned i detta. Icke ett ord hade hon sagt, när hon gick förbi, den främmande damen; och ändå hade jag hört er stämma, sakta och tydlig och med det tonfall, som bara ni haft. Var det kanske rytmen i denna främmande dams hållning och som var rytmen i er egen, hvilken talade till mig såsom stämma, såsom er stämma? Jag vet det inte. Men när hon sänkte hufvudet och därvid på samma gång vände ansiktet emot mig och såg på mig, då hörde jag omigen, och med er stämma, samma ord som ni riktat till mig den där kvällen; och i denna ena lilla sekund var en brygga slagen öfver femton år, och ett minne, en bild, hvilka jag trodde vara för länge sedan döda och begrafna, kringhvärfde mig så, att de uppsögo i sig den verkliga omgifning, hvaruti jag satt ...

Vi sutto i trädgårdsanläggningen å den branta höjden öfver »Helsan» i Helsingborg, hvarifrån hela det vida panoramat utbreder sig omkring en: – Skåne och Sjælland, städer och villor, skogar och kustlinjer, sundet och hafvet. Solen gick just ned, rann liksom blödande in i det kvällsstilla hafvet, men ingen skymning kom; det förblef ljust. Nere i den långa allépromenaden vimlade det af människor; ute från badställena trängde muntra skri upp till oss; borta i hamnen ringde skeppsklockor till affärd, pepo varningssignaler och lupo ängarne ut och in; och sundet låg spegelblankt och orörligt, fullt af segelfartyg från när och fjärran, hvilka alla väntade på vind. Midt emot oss höjde sig Kroneborgs slott på sin terrass i sin lätta och gratiösa resning och framtrollade för fantasien ett drömväfdt bildspel kring den underliga Danaprinsen; och bakom den lilla stadens husmassa stodo – med sina insjöar och slott och små tysta, hvita hus – Sjællands skogar, i hvilka ekot af Jacobsens och Topsöes diktning dröjt sig kvar som en varm skälfning och som en sakta, förälskad hviskning.

Jag vet nu icke mer, hvad jag sagt, – troligtvis något öfverdrifvet om detta stycke jord, som låg där framför oss och som jag älskade mer än något annat i världen. Jag torde väl ha yttrat, att vår herre gärna kunnat låta bli att besvära sig med det öfriga, sedan han skapat detta sitt mästerstycke – eller något dylikt. Ty ni lutade er tillbaka på bänken och blickade ut i den ljusa kvällen och sade med er tysta, mjuka, något dröjande stämma:

»Ni kommer så länge ni lefver att betrakta denna värld som diktare. Allt och alla skall ni se så på, – lifvet, människorna.»

Jag såg in i ert ansikte, hvilket hade samma lugna uttryck som alltid, på en gång sorgset och spefullt, liksom er stämma.

»Hvad är en diktare för något, fru Agnete?»

»Det skall jag säga er, kära barn. En diktare är en människa, som ser och griper det djupa i tingen riktigt, men som icke har öga för den yta, som vi alla vandra på men som helt enkelt icke existerar för honom sådan som den nu en gång för alla är.»

»Till exempel, fru Agnete?»

»Till exempel: doften, som hvilar öfver vårt land, den lätta slöja, som på samma gång inhöljer vårt landskap och fördjupar det, det allraflyktigaste och allrafinaste i dess fägring, – det är för er det väsensdrag, som ni enbart bryr er om. Men de människor, som vanka rundt i den vanliga dimman, plöja sin mark och drifva sin köpenskap, dem känner ni inte.»

»Det måste ni då lära mig, fru Agnete!»

Ni kastade er tillbaka i bänken och svarade lugnt och tyst, som vanligt, blott dubbelt spefullt och dubbelt sorgset:

»Det skall jag akta mig för! Ni skulle inte ha minsta smula gagn däraf, och vi skulle gå miste om er

diktning.»

– – – – – – – – – – – – – – –

Det var detta samtal som jag hörde i går kväll, medan jag satt i trädgården till bierstugan ute i den lilla bergsbyn och den okända dam gick förbi, som frambesvor det gamla minnet. I dag är det höstväder; regnskurarna smattra mot fönsterrutorna och stormen tjuter öfver taken; och jag själf sitter vid skrifbordet, stirrar på en stadsgatas dumma och tråkiga husrad, grubblar öfver era ord och skrifver – jag vet ej genom hvad för ett infall – till er, kära fru Agnete.

Ofvanpå en dag af en rik och full stämning, i hvilken alla möjligheter slumrade, har följt en dag af eftertanke, som dock gent emot den förra blott betecknar en steril möda.

Ni hade framkastat en djup fråga. I hvad för ett förhållande står den äkta diktaren – och konstnären öfverhufvudtaget – han som bär inom sig själf hela tillvaron och hela lifvet i oupplöst form, ännu innan han genomgått det alltsammans i yttre måtto, samt skapar och formar och präglar det på nytt igen ut ur sig själf –, i hvad för ett förhållande står han till den förtorkade realvärlden, som söndersmulats i de mekaniska atomer, man kallar trivialiteter? Hur förhåller denna realvärld sig till den skaldisk-konstnärliga begåfningen? Riktas denna senare, när den påtrugas henne, eller lider den intrång därvid? Hade ni rätt i hufvudsak? I alla fall hade ni gärna kunnat uppfylla den unga diktarens bön; han hade icke kunnat taga skada däraf, ty er lilla hand var varm och mjuk.

Under tiden har emellertid hela detta spörsmål blifvit tämligen meningslöst. Den skaldisk- konstnärliga begåfningen är i våra dagar icke längre något, som äger sin existensrätt i sig självt och som kan kräfva att tagas hänsyn till redan därigenom att det finns till. Utöfningen af det vällofliga skräddar- och skomakaryrket och en vinkelpredikants eller en utvandrareagents funktioner respekteras och godkännas som något positivt och primärt, hvilket gäller i och för sig; det skaldiskt-konstnärliga gryet däremot är i och för sig bara luft, dunst, något som man öfverhufvudtaget icke ser, om icke rent af något misstänkt och farligt. Det inträder först då i den hedervärda företeelsevärlden och å området af de fakta, med hvilka man räknar, när det ställt sig i ett tjänsteförhållande och låter sig brukas till bestämda syften – de så kallade högre.

Ni ser alltså, kära fru Agnete, att vi sjunkit betydligt ned ifrån de höjder, på hvilka vi vandrade på den tiden, – såväl i principen som i verkligheten. Det spörsmål, ni då uppställde, tillhör öfverhufvudtaget icke längre realiteternas värld.

Bland de omförmälda högre syftena utgöra religionen och politiken de två allrahögsta, – särskildt i deras inbördes förening.

Den som i våra dagar tager ordet religion i sin mun, om honom kan man nästan vara säker på, att han har en eller annan rutten punkt, som han vill dölja. Den som rider rundt på det ordet gör man bäst i att gå ur vägen. Därhemma i Norden har ju pietismen lagt beslag på ordet; och den är väl det gudsjämmerligaste som finns i denna bedröfliga värld. Också katolicismen har sin pietism, som icke är ett hår bättre än den protestantiska; *denna* paritet är fullständig och jag har själf erfarit, att de två funnit hvarandra och komma utomordentligt väl öfverens. Hvad den arma människomatken har att andäkteligen lyssna på från dessa religionens bärare af egen nåde, lyder ungefär så här: Tag *du* så mycket som möjligt på dig, så att *jag* slipper med så lite last som möjligt, – särskildt af de saker, som jag själf begått.

Politiken är konsten öfver alla konster, den kungliga konsten, konsten att draga hvarandra vid näsan – eller cette chose sale, som Barbey kallar den. När den ställer sig i de omförmälda »religiösa sanningarnas» tjänst, når den den höjd af svindleri, där man kan tala om ett idealt ärkeskoj.

Dessa högre syften ha såväl individerna som folken att underordna sig. I synnerhet är det trängande nödvändigt, att sådana lösa fåglar som diktarne och tänkarne och konstnärerna, hvilka sakna en fast medelpunkt i sig själfva och solid grund under sina fötter, uppfostras religiöst och politiskt. »Himmelvater» såsom barnen i Bajern kalla honom och hvilken de föreställa sig såsom en eftertänksam och godmodig gammal herre, låter ju i egenskap af öfversteträdgårdsmästare regnet falla och solen skina växelvis öfver sin stora människoträdgård med de rättfärdiga och de orättfärdiga. Hans underordnade jordiska trädgårdsmästare och människouppfostrare däremot bruka helt andra kneippkurer, när de få tag i någon olycklig ledamot af det misstänkta skalde- och konstnärsskrået: först låta de honom stå några år under oafbrutet regn, tills marken rundt omkring honom är ett enda träsk, och sedan tillropa de honom, uppmuntrande och enträget, med en skolinspektörs nedlåtande välvilja och utan en anstrykning af skadeglädje: Blomstra, dofta och knyt frukt!

Vår tid är som bekant en de tillspetsade ytterligheternas tid. Af hela den brokiga mångfalden företeelser och afsatsbildningar äro blott två väsen kvar, hvilka bägge två icke längre äro några väsen af kött och blod, utan tvenne spöken, som smyga rundt om hvarandra och söka vrida om halsen på hvarandra. Allt som ligger emellan dem eller inunder dem, snöres strupen till på eller sättes en jättefot på ryggen. Blott den villiga massan rörer sig ännu som massa; den enskildes glada, stilla, i njutning förfinade lif dör hän. Eller, om det icke precis gått så långt, är faran i alla fall mycket stor. Hvilket måhända återigen betyder så mycket som att äfven hjälpen är mycket nära.

Vår tids kultur är en hufvudets och handens kultur, en förståndskultur, en mekanisk kultur. Alla öfriga sidor och förmögenheter hos den mänskliga naturen gälla för undermåliga och ligga i lägervall. Det beräknande hufvudets finurlighet och den manipulerande handens färdighet äro ensamma de suveräna gåfvor, som allt annat har att foga sig efter. Den som besitter den egendomliga begåfningen att kunna omsätta invecklade kalkyler i handlingar samt förvandla världen till ett mörkt och hemlighetsfullt rum med spanska väggar och falluckor och förhäxade kritstreck för mänskliga höns och labyrintiska gångar och rutschbanor, där man mister resten af sitt förstånd, – han trifs bra. Snokare är trumf och detektiven betecknar afgjordt mänsklighetens krön och blomma. Det öfriga dör hän. De andra produktiva sidorna i människonaturen töras blott göra sig gällande, ifall de vilja tjäna dessa världens herrar. Och detta heter för de bästa icke så mycket: om de vilja, som fastmer: om de kunna ...

Tycker ni jag öfverdrifver, kära fru Agnete, och att jag målar svart i svart? Kanske. I så fall har väl min spegel själf blifvit en smula svart och rostig.

Ceterum censeo, att alla människobarnen kunna instämma med Holger Drachmann i hans »Misericordia»:

»Raabet er altid det samme: Brød;
Og Svaret detsamme: Stene!»

Hälsa lilla Agnete från mig och säg henne, att hon skall bli lik sin mor! Hon är väl för resten rakt ingen liten Agnete längre, utan en stor fröken med varma, mörkgrå ögon och en fin liten näsa.

Er

Ola Hansson.

* * *